

B 327/kultur

Käsittelijä Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunnan mietintö, joka koskee

**ministerineuvoston ehdotusta
yhteistyöelinten pohjoismaisesta rahoituksesta**

Ehdotus

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se toteuttaa ministerineuvoston ehdotuksen yhteistyöelinten pohjoismaisesta rahoituksesta ottaen huomioon valiokunnan antamat kommentit kohdassa Valiokunnan näkemykset.

Taustaa

Pohjoismaiden koulutus- ja tutkimusministerineuvosto (MR-U) on päättänyt tehdä ministerineuvoston ehdotuksen *yhteistyöelinten pohjoismaisesta rahoituksesta*. Ehdotuksesta käy ilmi,

- että neljän koulutusalan yhteistyöelimen – Teoreettisen fysiikan pohjoismaisen laitoksen (NORDITA), Pohjoismaisen merioikeuden laitoksen (NIFS), Pohjoismaisen Aasian-tutkimusinstituutin (NIAS) ja Pohjoismaisen vulkanologisen instituutin (NORDVULK) – pohjoismainen rahoitus siirretään Nordforskin budjettiin siirtymäkaudella vuosina 2021-2023
- että NordForsk saa tehtäväkseen laatia siirtymäkauden aikana puitesopimuksen yhteistyöelinten isäntäyliopistojen kanssa, joita ovat Tukholman yliopisto, Oslon yliopisto, Kööpenhaminan yliopisto ja Islannin yliopisto
- että yhteistyösopimusten rahoitus voi vastata nykyistä tasoa sillä edellytyksellä, että isäntäyliopistot kantavat täysimääräisesti ensisijaisen vastuunsa ja että siirtymäkauden tarpeita vastaava pohjoismainen hyöty saavutetaan
- että isäntäyliopistojen ensisijaista vastuuta yhteistyöelinten toiminnasta, hallinnosta ja taloudesta selvennetään
- että pohjoismaisia budjettivaroja ei voida käyttää perusrahoitukseen eikä niiden osuus saa ylittää yhtä kolmasosaa yhteistyöelinten kansallisesta rahoituksesta
- että NordForsk saa tehtäväksi perustaa budjettivuodesta 2024 lähtien käytettävän rahoitusvälineen, jolla tuetaan yhteispohjoismaisia laitoksia ja muita pitemmän aikavälin yhteistyöverkostoja. NordForskin tulee käyttää kilpailutukseen perustuvaa hakumenettelyä.

Yhteenveto yhteistyöelinten rahoituksen uudistamisen takana olevista syistä:

- Myös Pohjoismaissa tarvitaan lisää joustoa tutkimuksen organisointiin sekä sen rahoitusrakenteisiin ja -mekanismeihin, jotta yhteiskunnallisiin ja tieteellisiin haasteisiin ja vaatimuksiin pystytään vastaamaan samalla tavoin kuin eurooppalaisella ja kansainvälisellä tasolla on tehty.
- Pohjoismaisen tutkimusyhteistyön tulee pääsääntöisesti perustua tutkimusneuvostojen kulloisiinkin priorisointeihin. Tästä syystä rahoitusvastuu siirretään NordForskille, jonka hallitus koostuu kansallisten tutkimusneuvostojen jäsenistä.
- Kansallisilla tutkimusneuvostoilla ja muilla vastaavilla elimillä on tarvittava osaaminen tutkimustyön priorisoimiseksi, arvioimiseksi ja rahoittamiseksi. MR-U:lla, ÄK-U:lla ja Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristöllä ei tällaista osaamista ole.
- Pohjoismaisia varoja ei tule käyttää tutkimustoiminnan perusrahoitukseen. Tiettyjen tuensaajien perusrahoittaminen heikentää tavoiteltua joustavuutta. Ehdotettu malli antaa kuitenkin yhteistyöelimille mahdollisuuden saada rahoitusta kilpailutukseen perustuvassa hakumenettelyssä.

Valiokunta on tammikuun kokouksessaan 2018 käsitellyt samankaltaista ehdotusta, *pohjoismaisten yhteistyöelinten suoran rahoituksen vaiheittaisesta lakkauttamisesta*. Tuolloin käsitelty ehdotus eroaa uudesta siinä, että yhteistyöelinten rahoitusta ehdotettiin vähennettäväksi vaiheittain 25 prosentilla vuodessa neljän vuoden aikana. Valiokunta tuki ministerineuvoston ehdotusta sillä huomautuksella, että oli tärkeää ottaa huomioon työntekijät ja asianomaiset tutkimusympäristöt. Alkuperäistä ehdotusta ei koskaan esitetty Pohjoismaiden neuvostolle, sillä koulutus- ja tutkimusministerineuvosto ei ollut ehdotuksesta yksimielinen. Sen sijaan nimettiin neuvottelija, entinen suurlähettiläs Peter Stenlund, joka sai tehtäväkseen koota päätösaineistoa poliittisen yksimielisyyden tueksi. Uusi ministerineuvoston ehdotus, jonka kaikki maat ovat koulutus- ja tutkimusministerineuvostossa hyväksyneet, perustuu Peter Stenlundin laatimaan raporttiin *Beslutsunderlag om samarbetsorganens nordiska finansiering*.

Valiokunnan näkemykset

Valiokunta haluaa kiittää asiaa koskevasta vuoropuhelusta, jota on käyty sekä virkamies- että ministeritasolla.

Osaaminen ja kulttuuri -valiokunta on pyytänyt näkemyksiä kaikilta Peter Stenlundin raportissa mainituilta yhteistyöelimiltä ja isäntäyliopistoilta. Näkemyksistä käy ilmi, että

- NORDVULK ja Islannin yliopisto ihmettelevät ehdotuksen takana olevaa periaatetta, mutta pitävät ehdotusta hyväksyttävänä kompromissina
- NIAS ja Kööpenhaminan yliopisto katsovat ehdotusten antavan hyviä ratkaisuja nykyisiin haasteisiin
- NORDITA ja Tukholman yliopisto katsovat raportin ehdotusten antavan hyvän perustan yhteistyöelinten pitkän aikavälin suunnittelulle

- NlFS:n ja Oslon yliopiston mielestä ehdotukset luovat ennustettavuutta tuleville vuosille, mutta olisivat mieluiten nähneet suoran rahoituksen jatkuvan.

Yhteistyöelimet toivat myös esiin tärkeitä asioita, joita valiokunta tukee ja jotka se kehottaa Pohjoismaiden ministerineuvoston ottavan huomioon:

- Tuleva rahoitusväline, jonka perustamisen NordForsk saa tehtäväkseen, on laadittava yhteistyöelinten kanssa yhdessä, jotta se varmasti soveltuu yhteistyöelinten tarpeisiin.
- Ehdotettua rahoitusvälinettä tulee arvioida tietyn ajan kuluttua.
- On selvitettävä, mitä ehdotuksessa esitetty pohjoismaisen rahoituksen poistaminen perusrahoituksesta tuo mukanaan. Jos tällä tarkoitetaan myös vierailevien tutkijoiden ja tutkijatohtoreiden palkkioita, tilanne on hankala.
- NIASin rahoituksesta noin 80 prosenttia tulee tällä hetkellä Pohjoismaiden ministerineuvostolta. Kööpenhaminan yliopistosta kerrotaan, että NIAS ja yliopisto on tarkoitus kytkeä tiiviimmin toisiinsa, mutta että tällaiset prosessit vievät aikaa. Tämä seikka on otettava huomioon, kun puitesopimusta ja rahoitusvälinettä laaditaan.
- Tarvitaan selvennystä siihen, miten varmistetaan yhteistyöelinten hallussa olevan tutkimusinfrastruktuurin, kuten tietokantojen, kirjastojen, arkistojen yms. rahoitus ja ylläpito.

Valiokunta suhtautuu myös epäilevästi ehdotuksen sanamuotoon kohdassa "vaikutusarviointi", jossa todetaan, että laitosten rahoituksen poistaminen tai sen vähentäminen johtaa pikemminkin verkostojen menetyksiin kuin osaamisen katoamiseen. Arvioiden mukaan kaikki laitokset tuottavat pohjoismaista hyötyä. Pohjoismaisen rahoituksen vähentäminen tai poistaminen kokonaan saattaa vaarantaa tutkimuksen pohjoismaisen fokuksen ja siten vaarantaa pohjoismaisen hyödyn syntymisen.

Lopuksi Peter Stenlund suosittelee raportissaan, että Pohjoismaiden ministerineuvosto pohtii, miten voitaisiin kehittää vuoropuhelua Pohjoismaiden neuvoston kanssa tutkimuspoliittisesta yhteistyöstä. Tämä tuotiin esiin myös Pohjoismaiden ministerineuvoston omassa tutkimuspoliittisessa selvityksessä, joka esitettiin Pohjoismaiden neuvoston istunnossa vuonna 2017. Osaaminen ja kulttuuri -valiokunta odottaa tuloksia kiinnostuneena.

Helsingissä 3. syyskuuta 2019

Anna Kolbrún Árnadóttir (Mifl)
Aron Emilsson (SD)
Daniel Riazat (V)
Edmund Joensen (sb)
Erlend Wiborg (FrP)
Heidi Viljanen (sd.)
Henrik Møller (S)
Jorodd Asphjell (A)

Jouni Ovaska (kesk.)
Lars Mejern Larsson (S)
Magnus Jacobsson (KD)
Marianne Synnes (H)
Mikko Kinnunen (kesk.)
Norunn Tveiten Benestad (H)
Riikka Purra (ps.)
Veronika Honkasalo (vas.)

Muutosehdotus

Pohjoismaiden ministerineuvoston on säilytettävä rahoituksensa pohjoismaisille yhteistyöelimille, jotka tekevät näkyväksi pohjoismaista yhteistyötä ja hyötyä. Poliittinen ohjaus on tärkeää, ja jokaisessa maassa on hyvä olla yksi yhteistyöelin. Nykyisin Suomessa ei ole yhtään. Tämänhetkiset rahoituksen saajat on selvitettävä ja pohdittava sitä, onko kyseisten laitosten rahoittaminen tarkoituksenmukaista. Rahoitussummat on yhtenäistettävä, paitsi mahdollisesti Islannin osalta sen koon vuoksi.

Sosiaalidemokraattinen ryhmä ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle, että se selvittää, mitkä pohjoismaiset yhteistyöelimet nykyisin saavat rahoitusta, pohtii, onko kyseisten laitosten rahoittaminen tarkoituksenmukaista sekä yhtenäistää rahoitussummia.

Tukholmassa 29. lokakuuta 2019

Anders Kronborg (S)

Anna Vikström (S)

Erkki Tuomioja (sd.)

Eveliina Heinäluoma (sd.)

Gunilla Carlsson (S)

Heidi Viljanen (sd.)

Henrik Møller (S)

Ilmari Nurminen (sd)

Johan Andersson (S)

Jorodd Asphjell (A)

Kasper Roug (S)

Lars Mejern Larsson (S)

Martin Kolberg (A)

Nina Sandberg (A)

Oddný G. Harðardóttir (Sf)

Pyry Niemi (S)

Ruth Grung (A)

Stein Erik Lauvås (A)

Thomas Jensen (S)

Tony Wikström (ÅSD)

Åsa Karlsson (A)